

Dansk økonomi kan være tilbage på et grønt vækstspor i 2021, men kun hvis vi hæver blikket fra regnemodellerne

Jespersen, Jesper

Published in:
Politiken

Publication date:
2020

Document Version
Tidlig version også kaldet pre-print

Citation for published version (APA):

Jespersen, J. (2020). Dansk økonomi kan være tilbage på et grønt vækstspor i 2021, men kun hvis vi hæver blikket fra regnemodellerne. *Politiken*. <https://politiken.dk/debat/debatindlaeg/art7779751/Dansk-%C3%B8konomi-kan-v%C3%A6re-tilbage-p%C3%A5-et-gr%C3%B8nt-v%C3%A6kstspor-i-2021-men-kun-hvis-vi-h%C3%A6ver-blikket-fra-regnemodellerne>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact rucforsk@ruc.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Politiken, onsdag den 13. maj 2020

Hvorfor gentage fortidens fejl?

Af dr. scient. adm. Jesper Jespersen, professor (em), Roskilde Universitet

Indledning

Uanset at samfundsøkonomien nu bliver genåbnet de kommende to måneder, er det en eklatant fejltagelse at foregive, at dansk økonomi hermed skulle være tilbage på det gamle vækstspor. Danmarks Nationalbank, Finansministeriet og De økonomiske Råd har udarbejdet påfaldende ens prognoser for dansk økonomi. De antager samstemmende i deres såkaldte centrale vurdering, at bruttonationalproduktet (BNP) i løbet af 2021 vil ligge på et højere niveau end 2019.

Disse sammenfaldende prognoser, som udgør baggrundstæppet for den rådgivning, som regeringen modtager, giver mig ubehagelige minder om forløbet efter finanskrisen i 2008/09. Her lød mantraet fra økonomiens viise mænd ligeledes, at 'til næste år kommer opsvinget', så derfor bør regeringen være tilbageholdende i den økonomiske politik.

Opsvinget kom da også, men først 5 år senere. Og det var ikke på initiativ fra den danske regering; men fordi Den europæiske centralbank lagde roret dramatisk om. Men uanset denne stimulans, så blev dansk økonomi aldrig fuldt restitueret oven på finanskrisen. Ifølge professor Jesper Rangvids (CBS) analyser er der tale om et permanent produktionstab i størrelsesordenen 200 mia. kr. – hvert år vel at mærke. Tilsvarende haltedede beskæftigelsen (i antal personer) også længe bagefter og nåede først i 2018, altså efter 10 år, tilbage til niveauet fra 2008. I mellemtiden var arbejdsstyrken dog vokset, hvilket betød, at arbejdsløsheden, der var vokset til 220.000 personer i 2010, forblev på et relativt højt niveau og aldrig nåede ned under ca. 150.000 personer (AKU-opgørelse).

Når det gik så galt, skyldtes det ikke mindst, at det sociale sikkerhedsnet blev rullet tilbage i årene fra 2011-14. Det var direkte årsag til, at op mod 50.000 personer faldt ud af dagpengesystemet, at de automatiske stabilisatorer blev svækket, og at uligheden voksede. Det betød, at den danske arbejdsmarkedsmodel stod svækket næste gang en krise ramte. Og det gjorde den så i 2020, hvilket nødvendiggjorde en stribe hjælpepakker til både erhvervsliv og arbejdsmarked af et væsentligt større omfang end tidligere for at dæmme op for krisen.

Topøkonomerne går således galt i byen, når de bygger deres beregninger på den præmis, at dansk økonomi er tilbage på vækstsåret i løbet af 2021 – altså om mindre end 1½ år, og der så ikke længere er behov for at føre en aktiv økonomisk politik.

For hermed er det ikke overstået. Tværtimod viser erfaringen fra finanskrisen netop, at opsvinget i Danmark (eller for den sags skyld Europa) kommer ikke af sig selv – når bortses fra den aktivitetsstigning, der som en naturlig ting følger af, at hotel- og restaurationsbranchen åbner op og rejserrestriktioner lempes hen ad vejen.

Befolkningens efterspørgsel efter disse tjenesteydelser vil ændre karakter af mange årsager: Smittefaren og 'hold afstand' parolen vil dæmpe masseturismen. Turene til Thailand - 12 timer i en sardindåse - vil blive færre, og der bliver længere mellem de kinesiske turister ved den 'Lille Havfrue' i årene, der kommer.

Byggesektoren vil ligeledes skulle tage en dyb indånding. Boligpriserne – navnlig i storbyerne – er kommet for højt op. Udbuddet af lejligheder vil de næste år overstige efterspørgslen, så priserne vil falde. Nye arbejdspladser vil opstå, men det bliver i eller i hvert fald tættere på arbejdskraftens bopæl. Alene de forløbne to måneders karantæne har demonstreret, at hjemmearbejde vil blive mere almindeligt. Butikkerne vil blive færre i takt med at internethandlen vinder frem. Denne omstilling vil dæmpe aktiviteten i byggesektoren. Det vil meget snart kunne ses i arbejdsløshedsstatistikken.

Men nok så alvorligt vil eksporterhvervene blive hårdt ramt. Intet af vore betydelige eksportlande er denne gang gået fri af Corona-krisen. Hertil kommer, at en række af dansk eksports flagskibe er afhængige af, at der ydes offentlige tilskud i de lande, der eksporteres til. Det gælder i særlig grad medicinalindustrien og den grønne teknologiekseport. Og sikkert er det, at de offentlige budgetter kommer under pres med risiko for, at tilskuddene reduceres.

Her kunne EU-samarbejdet dog gøre en forskel. Den nye Kommissions-forkvinde Ursula von der Leyen taler varmt for en omfattende *European Green Deal*, hvor store investeringsprojekter i miljø, klima og vedvarende energi indgår i en hidtil uset skala; men igen spørges der, hvor pengene skulle komme fra?

Det er dog vigtigt at forstå, at det er ikke Corona-krisen, der har skabt disse ubalancer i dansk og europæisk økonomi. Der var allerede en europæisk lavkonjunktur under udvikling. Den blev blot eksponeret af Corona'ens hærgen og kravet om en midlertidig nedlukning af store dele af samfundsøkonomien. Men den økonomiske krise vil IKKE forsvinde, så snart samfundet 'åbner op'.

Atter kan erfaringerne fra finanskrisen være nyttige. Krisen forsvandt jo ikke, uanset at bankerne blev hjulpet med astronomiske hjælpepakker. De underliggende skrøbelige strukturer på finans- og ejendomsmarkederne fortsatte med at skævtrække samfundsøkonomien.

Corona-krisen kunne blive en øjenåbner, hvis altså økonomerne ville hæve blikket fra deres regnemodeller. Denne gang er det de svækkede velfærdssystemer, en stærkt underdimensioneret sundhedssektor og atter et skævtrukket ejendoms- og aktiemarked, der skaber strukturel ubalance og trækker krisen i langdrag. Hvis f.eks. sundhedssektoren havde været bedre dimensioneret og haft et større antal sengepladser (og respiratorer), så havde nedlukningen af samfundsøkonomien ikke behøvet at være så omfattende. Tilsvarende øger det reducerede sociale sikkerhedsnet lønmodtagernes usikkerhed og gør dem mere påholdende. Det vil ligeledes bidrage til at fastholde samfundsøkonomien i et slæbespor i de kommende år.

Denne stagnation kunne dog (delvis) afhjælpes, hvis regeringen ville tage ved lære af den stribe fejltagelser, som blev begået efter finanskrisen, og som kulminerede med vedtagelsen af Budgetloven i 2012. Den blokerer nemlig for, at der i de kommende år kan føres en ekspansiv finanspolitik. Det strider mod almindelig sund fornuft, at der i en situation med stigende arbejdsløshed og betydelig ledig produktionskapacitet allerede i 2021 skal tilstræbes strukturel budgetbalance. Hjælpepakkerne i 2020 er udtrykkeligt gjort til éngangsforanstaltninger.

Hvis ikke budgetloven suspenderes (afskaffes), så vil krisen i dansk (og europæisk) økonomi trække i langdrag.

Men, hvor skal 'pengene' komme fra? Spørges der med rette hen over middagsbordene. Hvortil svaret er: i et land, der har sin egen valuta, kan regeringen suverænt bestemme, hvor mange penge, der skal sættes i cirkulation og til hvilke formål. Derfor er det vigtigt, at en demokratisk valgt regering har sin egen valuta og seddelpresse – et problem som rammer euro-landene; men ikke Danmark.

I dagens Danmark er der et bredt politisk flertal for, at den 'grønne omstilling' og velfærden skal opprioriteres. Det vil sige, at der er et ønske om, at disse udgifter skal fylde mere i samfundsøkonomien, hvilket den stigende arbejdsløshed giver en unik mulighed for at realisere. Finansieringen kan ske ved salg af statsobligationer (i dag til negativ rente!) eller ved lån i Nationalbanken (seddelpressen).

Dansk økonomi kan være tilbage på et grønt vækstspor i 2021; men det sker ikke af sig selv. Det kræver, at den økonomiske rådgivning hæver blikket fra deres regnemodeller, som tiden er løbet fra. Fejlene fra finanskrisen skulle nødtigt gentages.

Kilder:

Danmarks Nationalbank: Dansk og international økonomi ramt af pandemi, Analyse nr. 4 (1. april 2020)

De Økonomiske Råds formandskab: Corona-scenarier for dansk økonomi og de offentlige finanser (6. april 2020)

Finansministeriet, Danmarks Konvergensprogram, 2020 · (5. Maj 2020)

Jesper Rangvid:(<https://finans.dk/finans2/ECE9655598/hver-dansker-har-mistet-350000-kr-paa-finanskrisen-og-tabet-vokser-fortsat/?ctxref=ext>)

Jesper Jespersen, *Vækstøkonomi på Vildspor*, Forlaget Jensen & Dalgaard, 2019